

İŞİTME ENGELLİ ve ENGELLİ OLMAYAN İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN BENLİK KAVRAMLARI ve AKADEMİK BAŞARILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

*Asude BİLGİN**
*Hülya KARTAL***

ÖZET

Bu araştırma ile işitme engelli ilköğretim öğrencileri ile engelli olmayan öğrencilerin benlik kavramları arasındaki fark incelenmiştir.

Öğrencilerin benlik-kavramı düzeylerini ölçmek için Piers-Harris (1964) tarafından geliştirilip Öner (1994) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Piers-Harris'in Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği" ve akademik başarılarını belirlemek için öğrenci ders notlarına ait bilgiler kullanılmıştır.

Araştırma, 2000-2001 öğretim yılında Bursa İl merkezindeki Gündüzlü Duyum Engelliler İlköğretim Okulu ile Kemalpaşa İlçesinde bulunan Yatılı İbn-i Sina İşitme Engelliler İlköğretim Okulunun 4,5,6,7 ve 8.sınıflarına devam eden 130 öğrenci ile Hamzabey İlköğretim Okulu'nun 4,5,6,7 ve 8.sınıfına devam eden 177 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde ortalama, standart sapma, korelasyon, «t-testi» ve tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Bu amaçla tüm verilerin analizi; Sosyal Bilimler için İstatistiksel Paket (SPSS 8.0 for Windows) programı ile yapılmıştır. Manidarlık düzeyi .05 olarak alınmıştır.

* Doç. Dr.; Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği ABD Öğretim Üyesi.

** Arş. Gör.; Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği ABD.

Araştırma bulguları, engelli olmayan 4,5,6ve 8.sınıf öğrencilerinin benlik kavramı ile akademik başarıları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ,engelli olmayan öğrencilerin benlik kavramı puanlarının ortalamalarının engelli öğrencilerin puanlarının ortalamalarından daha yüksek olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Benlik, engelli, akademik başarı, ilişki.

ABSTRACT

This study investigated the relationship between self-concepts of pupils attending primary daily school and boarding-daily school for the hearing handicapped and their academic achievement.

In order to explore these pupils self-concept levels, the researcher used "Piers-Harris' Self-Concept Questionnaire" developed by Piers-Harris (1964). The questionnaire was translated into Turkish by Öner (1994). Learner grades were used to determine their academic achievement.

The study was conducted in 2000-2001 academic year. 207 pupils participated in the study. The pupils were attending Primary Daily School and Primary Daily School for the hearing handicapped in Bursa, Primary Boarding School for the hearing handicapped in Kemalpaşa. They were 4th, 5th, 6th, 7th and 8th grade learners. The data was subjected to the analyses of means, standard deviations, correlation, «t-test» and one way analyses of variance. SPSS (8.0 for Windows) was used for the whole data analysis. The degree of significance was taken as .05.

The findings revealed that there was a significant relationship between self-concepts of the 4th, 5th, 6th and 8th grade learners in primary daily school and their academic achievement. Also, it was found (significant difference) between the self-concept scores of the pupils and with hearing handicap students scores.

Keywords: Self-concept, handicapped, academic achievement, relationship.

GİRİŞ

Son yıllarda küreselleşen dünyamızdaki hızlı gelişme ve değişmelere paralel olarak toplumsal gelişme hızının artmasıyla birlikte; her geçen gün daha karmaşık hale gelen toplumda, sorunlarla başetme, sürekli değişen

çevreye uyum sağlama, çevresini iyi tanıyan ve kendisini geliştirebilen bireyler yetiştirebilme doğrultusunda eğitimin işlevi büyüktür (Glasser, 1999). Öğrencilerin eğitim hizmetlerinden en üst düzeyde yararlanabilmesi de onların bireysel özelliklerinin tanınması ve kendilerini tanımalarına yardım edilmesiyle mümkün olabilir. Bireyi tanımanın yollarından birisi de bireyin kendini nasıl algıladığını yani "benlik algısını" belirlemektir.

Psikolojide kimliği nitelirmede en sık kullanılan kavram "benlik" (self) kavramıdır. Benlik, bireyin "kim olduğunu" tanımlama biçimini ifade etmektedir. Bu tanım bireyin diğerleriyle ilişkisi içinde şekillenmektedir (Bilgin, 1996).

Çocuğun kendisine ilişkin algı ve düşüncelerinin gelişiminde aile ve yakın çevresinin rolü büyüktür. Çocuğun aile bireyleri ve yakın çevresiyle kuracağı, güvenli sıcak ilişki, onun sonraki yaşamında karşılaşacağı tüm insanlara ve olaylara karşı güven duygusunun gelişmesine yardımcı olacak ve uyumlu bir birey olmasını sağlayacaktır (Çimen ve Baran, 2001).

Biz aynada nasıl yüzümüzü, siluetimizi ve elbisemizi görüyorsak, bunlar bize ait olduklarından onlarla ilgileniyorsak ve onların, olmasını arzu ettiğimiz gibi olup olmamalarına göre kendimizi mutlu ya da mutsuz hissediyorsak, aynı şekilde kendi dış görünüşümüz, varolma biçimimiz, amaçlarımız, eylemlerimiz, karakterimiz ve çevremizdekiler hakkında algılar ediniriz. Bu anlamda benlik kavramı belli başlı üç öge içerir:1- Diğeri için bizim dış görünüşümüzün neyi ifade ettiği hakkındaki düşüncemiz 2- Görünüş hakkında karşımızdakinin yargısına ilişkin fikrimiz 3- Benliğimize ilişkin duygularımız (Bilgin, 1996).

Çocukluk yılları insan hayatının en hızlı gelişim gösterdiği yıllardır. Fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimin temelleri bu yıllarda atılır. Çocuk çevresini tanımaya, çevresindeki ilişkileri kendince anlamaya, olaylara karşı bakış açısı kazanmaya ve olayları yorumlamaya çalışır. Bu gelişim süreci içinde çocuğun tüm bu gelişimini en çok etkileyen etmenlerden birisi de aile ve yakın çevresinden sonra öğretmenleri, okul yaşamı ve arkadaşlarıdır (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2000).

Benlik kavramının gelişimi ailede başlamakla birlikte, bu süreç çocuğun okula başlamasıyla hız kazanır. Bireyin bütün yönlerinin gelişiminde olduğu gibi, benlik kavramının gelişiminde de aile bireylerinin yanı sıra okulda öğretmen ve arkadaşlarının bireye yaklaşımı da aynı derecede etkili olmaktadır (Eldeleklioğlu, 2000).

Bireyin benliği ile akademik başarı düzeyi arasındaki ilişkinin keşfi 20.yüzyılın son çeyreğinde eğitim psikolojisinde meydana gelen en çarpıcı gelişmelerdendir. Öğrencilerin benlik kavramları ile akademik başarıları

arasında pozitif ve bunun yanında negatif ilişkiler olduğunu gösteren pek çok araştırma bulgusu mevcuttur (Pişkin, 1999).

Bu çalışmanın yapıldığı normal ve engelli olan ilköğretim çağındaki çocuklar açısından araştırma bulguları incelendiğinde şu sonuçlar elde edilmiştir: Ersek'e (1992) göre, benliğin kabulünde bedensel özelliklerin olumlu oluşu önemlidir. Bununla birlikte fiziksel yapıda olabilecek herhangi bir eksiklik de aynı şekilde bireyin benlik gelişimini etkilemektedir. Bedensel engeli olmayan kişi kendini değerli olarak algılamakta bedensel herhangi bir engeli olan kişi ise kendisini değersiz ve yetersiz olarak algılayabilmektedir. Bu algılamada bireyin yakın çevresindekilerin davranış ve tutumları da etkilidir (Akçamete, 1991).

Problem

İlköğretim çağındaki işitme engelli öğrenciler ile engelli olmayan öğrencilerin benlik kavramları ile akademik başarıları arasındaki ilişki yönünden aralarında bir farkın olup olmadığını belirlemek bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

Amaç

Bu araştırmayla:

- 1- Engelli olmayan öğrencilerin benlik kavramı puanlarının ortalamaları ile akademik başarı puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını,
- 2- Engelli ve engelli olmayan öğrencilerin benlik kavramı puanlarının ortalamaları arasında bir fark olup olmadığını,
- 3- Engelli olmayan öğrencilerin cinsiyete göre benlik puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını,
- 4- Engelli olmayan öğrencilerin benlik kavramı puanlarının ortalamaları arasında sınıf düzeylerine göre fark olup olmadığını belirlenmesi amaçlanmıştır.

Sayıtlar

Araştırma aşağıdaki sayıtlara dayanmaktadır :

- 1- Araştırmaya katılan tüm öğrencilere uygulanan "Piers-Harris'in Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği" geçerli ve güveniliridir.

2- Benlik kavramı ile ilgili sorulara araştırmaya katılan tüm öğrencilerin doğru ve iten cevap verdiği kabul edilmiştir.

3- Araştırma yapılan okullardaki öğrencilerin akademik başarılarını değerlendirmede öğretmenlerinin Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve ilgili sınıf geçme yönetmeliklerinin belirlediği değerlendirme esaslarını uyguladıkları ve okul kayıtlarının doğru olduğu kabul edilmiştir.

Sınırlılıklar

1-Araştırma, 2000-2001 öğretim yılında Bursa Duyum Engelliler İlköğretim Okulu ile Mustafa Kemal Paşa İbn-i Sina İşitme Engelliler İlköğretim Okulu 4,5,6,7 ve 8.sınıflarına devam eden işitme engelli öğrencileri ve Hamzabey İlköğretim Okulu 4,5,6,7 ve 8.sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.

2-Araştırmaya katılan öğrencilere uygulanan benlik kavramı puanları "Piers-Harris'in ocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği" ile sınırlıdır.

Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

İşitme engelli öğrencilerin benlik algılarının belirlenmesi bu bireylerin kendilerini nasıl algıladıklarının ortaya çıkarılması ve engeli olmayan öğrencilerin benlik algılarının belirlenip aralarında fark olup olmadığının belirlenmesi ve bu doğrultuda adımlar atılması açısından araştırma önem taşımaktadır. Öğrencilerin benlik algıları ile akademik başarı düzeylerine yönelik elde edilen bilgiler bireyin daha iyi tanınmasında okul ve ailenin bireye yaklaşımında rehberlik edebilir.

YÖNTEM

Araştırma, işitme engelli ilköğretim öğrencileri ile engeli olmayan öğrencilerin benlik kavramları ile akademik başarıları arasında bir ilişki ve bu değerkenler yönünden her iki grup arasında fark olup olmadığını ortaya koymaya yönelik betimsel nitelikte bir araştırmadır. Bu araştırmanın bağımlı değerkenini işitme engelli ve engelli olmayan öğrencilerin benlik kavramları, bağımsız değerkenlerini işitme engelli ve engelli olmayan öğrencilerin akademik başarıları ve cinsiyetleri oluşturmaktadır.

Araştırma Örneklemi

Araştırma örneklemini Bursa İl merkezinde bulunan Gündüzlü Duyum Engelliler İlköğretim Okulu ile Kemalpaşa İlçesinde bulunan Yatılı İbn-i Sina İşitme Engelliler İlköğretim Okulu ve Hamzabey İlköğretim Okulu'na devam eden 4,5,6,7 ve 8.sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada öğrencilerin benlik algılarına ilişkin bilgiler Piers ve Harris (1964) tarafından geliştirilip Öner (1994) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Piers-Harris'in Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği" ve öğrenci ders notlarına ait bilgiler yoluyla toplanmıştır.

Verilerin Toplanması

Veriler Piers-Harris (1964) tarafından geliştirilip Öner (1994) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Piers-Harris'in Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği" ve öğrencilerin akademik başarılarına ilişkin bilgiler ise okul idaresinden temin edilen öğrencilerin Türkçe, Matematik, Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi dersi dönem sonu notlarına ait not çizelgeleri yoluyla toplanmıştır.

Verilerin İstatistiksel Analizi

Verilerin analizi aşamasında öncelikle "Piers-Harris'in Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği" değerlendirilmiştir. Her öğrencinin benlik-kavramları puanları belirlenmiştir. Öğrencilerin Türkçe, Matematik, Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi dersi notlarının ortalamaları alınmıştır. Gruplar arasında benlik-kavramı puanlarının ortalamaları açısından farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla eşleştirilmiş çiftler testi (t testi), sınıf düzeylerine göre fark olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi ve benlik-akademik başarı arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla da korelasyon değerleri hesaplanmıştır. Tüm verilerin analizi; Sosyal Bilimler için İstatistiksel Paket (SPSS 8.0 for Windows) programı ile yapılmıştır.

BULGULAR

1- Hamzabey İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Sınıf Düzeylerine Göre Benlik Kavramı ve Akademik Başarı Puanları Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular

Tablo 1. Hamzabey İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Sınıf Düzeylerine Göre Benlik Kavramı ve Akademik Başarı Puanları Arasındaki İlişkiler

Sınıf Düzeyi	R
4.sınıf	.566**
5.sınıf	.343*
6.sınıf	.423*
7.sınıf	.234
8.sınıf	.462**

*p < .05

Tablo 1'e bakıldığında, 4, 5, 6 ve 8.sınıf öğrencilerinin benlik kavramı puanlarının ortalamaları ile akademik başarı puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

2-Engelli Öğrenciler ile Engelli Olmayan Öğrencilerin Benlik Kavramı Puanlarının Ortalamalarının Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Tablo 2. Engelli Öğrenciler ile Engelli Olmayan Öğrencilerin Benlik Kavramı Puanlarının Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin t-testi Sonuçları

Öğrenci Durumu	N	X	SS	t-değeri	P
Engelli Öğrenciler	130	54,64	12,77	-4,787	,000
Engelli Olmayan Öğrenciler	177	60,71	9,92		

t = 1,96

Tablo 2'de görüldüğü gibi, yapılan t-testi sonucunda elde edilen değer anlamlıdır. Buna göre engelli öğrenciler ile engelli olmayan öğrencilerin benlik kavramı puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır.

3-Hamzabey İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Benlik Kavramı Puanlarının Ortalamalarının Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Tablo 3. Hamzabey İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Benlik Kavramı Puanlarının Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin t-testi Sonuçları

Cinsiyet	N	X	SS	t-değeri	P
Kız	83	60,00	9,93	1,206	,229
Erkek	94	59,86	9,89		

Engelli olmayan öğrencilerin cinsiyetlerine göre benlik kavramı puanlarının ortalamaları arasında fark olup olmadığını belirlemeye yönelik yapılan t-testi sonucunda (Tablo 3) elde edilen değer anlamlı olmadığı görülmektedir. Buna göre engelli olmayan öğrencilerin cinsiyetlerine göre benlik kavramı puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur.

4-Hamzabey İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Sınıf düzeylerine Göre Benlik Kavramı Puanlarının Ortalamalarının Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Tablo 4. Hamzabey İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Sınıf düzeylerine Göre Benlik Kavramı Puanlarının Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalamaları n.Karesi	F	Anlamlılık
Gruplararası	439,043	4	109,761	1,118	.350
Grup içi	16681,68	172	98,149		
Toplam	17320,723	176			

Tablo 4'e bakıldığında, Hamzabey İlköğretim Okulu öğrencilerinin sınıf düzeylerine göre benlik kavramı puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda elde edilen F değerinin anlamlı olmadığı görülmektedir.

SONUÇ

1. Engelli olmayan öğrencilerin benlik kavramı puanlarının ortalamaları ile akademik başarı puanlarının ortalamaları arasındaki ilişkiye bakıldığında (tablo 1), yedinci sınıf öğrencileri dışında 4, 5, 6 ve 8.sınıf öğrencilerinin puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu sonuç engelli olmayan öğrenciler üzerinde araştırma yapan Arseven'in (1986) benlik kavramı ile akademik başarının birbirlerini karşılıklı etkilediği sonucu ile desteklenmektedir.

2. Engelli ve engelli olmayan öğrencilerin benlik kavramı puanlarının ortalamaları arasında bir fark olup olmadığına bakıldığında (tablo 2), engelli olmayan bireyler ile engelli bireylerin puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu bulgu doğrultusunda engelli olmayan bireylerin engelli bireylere göre daha olumlu bir benlik algısına sahip oldukları söylenebilir. Tanju'nun (1995), işitme engelliler ile normal işitenler üzerinde yaptığı çalışmada elde ettiği, işitme engellilerin benlik kavramı puanlarının normal işitenlere göre daha düşük olduğu sonucu da bu bulguyu desteklemektedir.

3. Engelli olmayan öğrencilerin cinsiyete göre benlik puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Güven (1996), Doğusal (1987)'in cinsiyetlere göre benlik algısı üzerine yaptığı araştırma sonuçları araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir.

4. Engelli olmayan öğrencilerin benlik kavramı puanlarının ortalamaları arasında sınıf düzeylerine göre fark bulunmazken engelliler arasında sınıf düzeylerine göre anlamlı bir fark mevcuttur (Kartal, 2000). Bu da sınıf düzeylerinin engelli olmayan öğrencilerin benlik algılarını etkilemediğini göstermektedir.

Öneriler

Araştırma sonuçları engelli olmayan öğrencilerin benlik kavramı puanlarının engelli olanlara göre daha yüksek olduğunu göstermiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda;

- Engelli olan ve engelli olmayan öğrencilerin benlik kavramı puanlarının ortalamaları arasındaki farkın kapatılması ya da en aza indirilebilmesi için engelli öğrencilerin engellerinin derecelerine göre normal öğrencilerin olduğu sınıflarda kaynaştırması sağlanarak kendi yaşlılarıyla ve normal akranlarıyla da birlikte olması sağlanabilir.
- Rehberlik servisleriyle işbirliği yapılarak engelli bireylerin daha olumlu benlik algılarına sahip olabilmeleri için girişimlerde bulunulabilir.

KAYNAKÇA

- Glasser, W., **Okulda Kaliteli Eğitim**, Çev: Ulaş Kaplan, Beyaz Yayınları, s. 190, İstanbul, 1999.
- Bilgin, N., **İnsan İlişkileri ve Kimlik**, Sistem Yayıncılık, s.178, İstanbul, 1996.
- Çimen, S., Baran, G., "Anaokuluna Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarında Psiko-Sosyal Gelişimin İncelenmesi", s.36-44, **Çağdaş Eğitim Dergisi**, sayı:280, Tekişik Yay., Ankara, 2001.
- Alisinanoğlu, F., Ulutaş, İ., **M.E. Dergisi**, sayı:145, "Çocuklarda Kaygı ve Bunu Etkileyen Etmenler", s.15-19, Ankara, 2000.
- Pişkin, M., "Özsaygıyı Geliştirme Eğitimi" **İlköğretimde Rehberlik**, (Ed. Prof. Dr. Yıldız KUZGUN), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 1999.
- Arseven, A., "Benlik Tasarımı (Gelişimi ve Okul Başarısıyla İlişkisi)" **Hacettepe Üniv. Eğitim Fakültesi Dergisi** No:1, ss.15-26, Ankara, 1986.
- Ersek, İ., **İşitme Engelli Öğrencilerin Benlik Kavramlarının İncelenmesi** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniv. Sos. Bil. Enst., Ankara, 1992.
- Akçamete, G., "Üniversitedeki Bedensel Engelli Gençlerin Kendini Kabulleri". **Eğitim Bilimleri I. Ulusal Kongresi**, Ankara, 1991.
- Tanju, E., **İlkokul 4 ve 5.Sınıflara Devam Eden Normal ve İşitme Engelli Öğrencilerde Benlik Kavramının Gelişiminin İncelenmesi** (Yayımlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi), Hacettepe Üniv. Sağ. Bil. Ens., Ankara, 1995.
- Güven, M., **Yatılı İlköğretim Bölge Okulu'nda ve Ailesi Yanında Kalan Öğrencilerin Benlik Kavramı Düzeyleri**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniv. Sos.Bil.Ens., Ankara, 1996.
- Doğusal, N.T., **İlkokul 5.Sınıf Öğrencilerinde Benlik Kavramının Akademik Başarı Üzerindeki Etkisi** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniv. Sos. Bil. Ens., Ankara, 1987.
- Kartal, H., **Yatılı-Gündüzlü İşitme Engelli İlköğretim Öğrencilerinin Benlik Kavramları ve Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniv. Sos. Bil. Ens., Uludağ, 2001.